

УДК 364-78:159.923.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.5.7>**Андрій КАМБУР**

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського 2, м. Чернівці, Україна, 58002
ORCID: 0000-0002-3751-7228

Бібліографічний опис статті: Камбур, А. (2025). Роль особистісних ресурсів у процесі ресоціалізації вимушених мігрантів. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 57–63, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.5.7>

РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ

У статті досліджується роль особистісних ресурсів у процесі ресоціалізації вимушених мігрантів. Повномасштабна війна спричинила безпрецедентні хвилі внутрішньої й зовнішньої міграції українців, руйнуючи соціальні зв'язки та ускладнюючи доступ до житла, праці й послуг. На цьому тлі ресоціалізація постає як ключовий напрям соціальної політики: відновлення здатності до взаємодії, самоідентифікації та активної участі у приймаючих громадах, попри травматичний досвід і дефіцит ресурсів у громадах прийому.

Мета статті – теоретично обґрунтувати роль особистісних ресурсів у ресоціалізації вимушених мігрантів і уточнити умови їх ефективної інтеграції.

Використано теоретико-аналітичний синтез підходів соціальної роботи, соціології та психології; узагальнено емпіричні дані щодо воєнної міграції; застосовано структурно-функціональний аналіз інституційних механізмів підтримки та принципи *trauma-informed practice*.

Ресоціалізацію подано як поетапний процес: від десоціалізації застарілих ролей – до засвоєння нових норм і формування оновленої ідентичності та соціальних зв'язків. Центральним механізмом виступають особистісні ресурси: мотиваційна стійкість, рефлексивність, емоційна саморегуляція, соціальна компетентність, гнучкість і самоефективність. Обґрунтовано переваги інтеграційної стратегії акумуляції, що поєднує збереження культурної самобутності з участю в інституціях країни перебування. Показано необхідність травма-поінформованих психосоціальних інтервенцій, мовної підготовки, нострифікації та кар'єрного супроводу для зниження «вторинної вразливості».

Автор доходить висновку про те, що соціальна робота виконує функцію «зв'язування» між особистістю, громадою та інституціями через кейс-менеджмент, міжвідомчу взаємодію і *community-based* підходи. Ефективні програми мають поєднувати індивідуальний супровід із розвитком місцевих сервісів, цифрових форматів підтримки та пакетів реінтеграції для потенційних повернень. Розбудова міжкультурної компетентності мігрантів і фахівців та сталі механізми фінансування «соціального маршруту» мігранта є умовами стійкої інтеграції й згуртованості.

Ключові слова: ресоціалізація, особистісні ресурси, міграція, інтеграція, соціальна робота.

Andrii KAMBUR

Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Social Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsiubynskoho str., Chernivtsi, Ukraine, 58002

ORCID: 0000-0002-3751-7228

To cite this article: Kambur, A. (2025). Rol osobystisnykh resursiv u protsesi resotsializatsii vymushenykh mihrantiv [The Role of Personal Resources in the Process of Resocialization of Forced Migrants]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 57–63, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.5.7>

THE ROLE OF PERSONAL RESOURCES IN THE PROCESS OF RESOCIALIZATION OF FORCED MIGRANTS

The article examines the role of personal resources in the process of resocialization of forced migrants. The full-scale war has caused unprecedented waves of internal and external migration of Ukrainians, destroying social ties and complicating access to housing, employment, and essential services. Against this backdrop, resocialization emerges as a key dimension of social policy – the restoration of individuals' capacity for interaction, self-identification, and active participation in host communities, despite traumatic experiences and limited resources in host environments.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the role of personal resources in the resocialization of forced migrants and to clarify the conditions for their effective integration. The study applies a theoretical and analytical synthesis of approaches in social work, sociology, and psychology; generalizes empirical data on wartime migration; and employs structural-functional analysis of institutional support mechanisms along with the principles of trauma-informed practice.

Resocialization is conceptualized as a multi-stage process – from the desocialization of obsolete roles to the acquisition of new norms and the formation of renewed identity and social connections. The central mechanism is represented by personal resources such as motivational resilience, reflexivity, emotional self-regulation, social competence, flexibility, and self-efficacy. The article substantiates the advantages of the integrative acculturation strategy, which combines the preservation of cultural identity with participation in the institutions of the host country. The necessity of trauma-informed psychosocial interventions, language training, recognition of qualifications, and career guidance to reduce “secondary vulnerability” is emphasized.

The author concludes that social work functions as a bridge between the individual, the community, and institutions through case management, intersectoral collaboration, and community-based approaches. Effective programs should combine individual support with the development of local services, digital formats of assistance, and reintegration packages for potential returnees. Building intercultural competence among migrants and professionals, along with stable mechanisms for financing the “social route” of a migrant, are key to sustainable integration and social cohesion.

Key words: resocialization, personal resources, migration, integration, social work.

Актуальність проблеми. Війна в Україні спричинила безпрецедентні масштаби внутрішньої та зовнішньої міграції, перетворивши проблему вимушеного переміщення на одне з найгостріших соціальних викликів сучасності. Мільйони українців опинилися поза межами своїх звичних соціальних середовищ, втративши не лише житло чи роботу, а й стабільні соціальні зв'язки, що є основою повноцінної життєдіяльності.

На тлі глобалізаційних процесів, економічної нестабільності та трансформацій у сфері соціальної політики особливої значущості набуває завдання ресоціалізації вимушених мігрантів – повернення їх до повноцінного соціального життя через відновлення здатності до соціальної взаємодії, самоідентифікації та активного включення у приймаюче середовище. Цей процес ускладнюється як психологічною травматизацією, так і дефіцитом ресурсів у приймаючих громад, на кшталт недосконалості механізмів соціального супроводу.

У цьому контексті представники соціономічних професій виступають ключовим чинником підтримки особистості, надаючи допомогу в подоланні кризи, мобілізації особистісних ресурсів, активізації внутрішнього потенціалу та створенні умов для включення в нове середовище. Тому теоретичне осмислення ролі осо-

бистісних ресурсів у процесі ресоціалізації вимушених мігрантів є надзвичайно актуальним і має вагоме практичне значення як для соціальних працівників, так і для розробників державної політики в гуманітарній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками зростає число досліджень, які концентрують увагу на процесах адаптації та ресоціалізації вимушених мігрантів з України. Зокрема, у «Дослідженні стійкості та її детермінант у вимушеній міграції громадян України: психологічна перспектива» (Андрушко, 2024) автори аналізують резильєнтність як ключовий персональний ресурс, що сприяє соціальній інтеграції, психологічному відновленню та стабілізації під час та після переміщення. Дослідження «Адаптація українців до вимушеної міграції: дослідження психосоціальних моделей та факторів» (Єфімова, 2024) на основі вибірки українців-мігрантів виявило наявність конфлікту між прагненням інтеграції в нове соціокультурне середовище та бажанням повернення до України, підкресливши необхідність розвитку внутрішніх ресурсів (мотивації, самоідентифікації, самоорганізації) як передумови успішної ресоціалізації.

У контексті соціальної роботи все більше уваги приділяється структурним і міжкультурним умовам інклюзії вимушених мігрантів.

Наприклад, публікація «Соціально-психологічна підтримка українських біженців у Великобританії» (Галицька, 2024) висвітлює, що обмежений доступ до житла, визнання кваліфікацій, інтеграції в ринок праці та міжкультурних комунікацій створює «вторинну вразливість» навіть у випадках наявності сильних особистісних ресурсів.

Мета дослідження. Теоретичне обґрунтування впливу особистісних ресурсів на процес ресоціалізації вимушених мігрантів, з акцентом на виявлення індивідуальних чинників, що сприяють або ускладнюють їхнє включення в нове соціальне середовище.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах соціальної та культурної антропології поняття «ресоціалізація» часто трактується як близьке за змістом до «соціальної адаптації». Йдеться про тривалий та поетапний процес входження особистості у нове соціокультурне середовище, що передбачає її поступову інтеграцію у систему суспільних відносин, формування задоволеності базовими життєвими умовами, відчуття емоційної стабільності та приналежності до нової спільноти.

Особливо актуальним цей процес є у випадку вимушених мігрантів, переселених через війну, які переживають глибокі трансформації соціального досвіду. На початкових етапах ресоціалізації часто фіксується ціннісний конфлікт або культурний шок, спричинений різницею між звичним і новим соціальним контекстом. Цей стан поступово змінюється етапом десоціалізації, тобто відмовою від попередніх соціальних ролей, норм і поведінкових моделей, які втратили свою актуальність у нових умовах.

Подальше просування в ресоціалізаційному процесі передбачає засвоєння нових цінностей, норм і соціальних очікувань, тобто власне ресоціалізацію, що завершується поступовим відновленням контактів, формуванням нової ідентичності та досягненням емоційного комфорту. У практиці соціальної роботи це вимагає комплексної підтримки з боку фахівців, які мають орієнтуватися як на психоемоційні потреби, так і на соціальні, правові, культурні аспекти інтеграції переселенців.

Із позицій соціологічного підходу, ресоціалізація часто є реакцією на зміну соціальної позиції – наприклад, зміну професійної діяльності, статусу (перехід із цивільного життя до

військової служби чи навпаки), різке зниження рівня добробуту чи переїзд до іншої культурної спільноти (у тому числі еміграція). Фахівці соціальної роботи, діючи на перетині гуманітарних наук і практики допомоги, покликані діагностувати ці зміни, підтримувати людину в кризі, сприяти її адаптації, а також забезпечити системну інтеграцію у нове середовище з урахуванням індивідуального досвіду, травм і потенціалу до відновлення.

У сучасних умовах проблема ресоціалізації набуває особливої актуальності. Однією з ефективних форм підтримки, що використовується у міжнародній практиці, є психотерапія – як індивідуальна, так і груповая. Вона сприяє відновленню внутрішніх ресурсів особистості, уточненню соціальної ролі та культурного статусу в новому середовищі, що є важливою складовою ресоціалізаційного процесу. Зокрема, така практика широко застосовується в Німеччині, Канаді, Швеції, де державні та недержавні структури надають психосоціальну підтримку вимушеним мігрантам.

У 2023–2024 роках проблема недостатньої й неструктурованої інформації щодо масштабів, напрямів та соціально-демографічних особливостей міграції українців набула нової актуальності. Відсутність точних даних ускладнює формування ефективної державної політики в сфері соціального захисту, ресоціалізації та реінтеграції мігрантів, а також планування соціальних послуг як в Україні, так і в приймаючих країнах.

Готовність громадян України до трудової міграції за кордон розглядається дослідниками як один із ключових індикаторів міграційних настроїв населення. Вона оцінюється як за допомогою кількісних опитувань, так і якісних дослідницьких підходів (фокус-групи, експертні інтерв'ю тощо). За результатами соціологічних досліджень, проведених у 2023–2024 роках, загальний рівень еміграційної готовності залишається стабільно високим. Це пояснюється не лише економічними мотивами, а й факторами безпеки, доступом до медичних та соціальних послуг, умовами навчання для дітей тощо (Пильшуліна, 2024).

На думку Ю. Неговської, потенціал готовності громадян України до трудової міграції значно зріс унаслідок як зовнішніх умов, так і внутрішніх трансформацій. До ключових

інституційно-правових чинників, що стимулюють цей процес, належать: спрощення міграційного режиму з країнами Європейського Союзу, розширення правових інструментів захисту працівників-мігрантів, а також зростання частки українців, які офіційно працевлаштовані за кордоном. У контексті повномасштабної війни, цей процес набув ще більш динамічного характеру. Вимушена міграція – як через втрату домівки, так і через небезпеку для життя – суттєво змінила соціально-демографічну структуру українського суспільства та посилила орієнтацію на довгострокове або постійне перебування за кордоном (Неговська, 2025).

Серед значної частини українських трудових мігрантів, особливо тих, хто виїхав за кордон під впливом воєнних обставин, спостерігається орієнтація на мінімізацію ризиків та вибір стратегії адаптації шляхом пристосування, а не самореалізації. В умовах емоційного виснаження, невизначеності й необхідності швидкого заробітку багато з них знижують очікування від трудової діяльності та обирають роботу, яка не вимагає високого рівня кваліфікації чи професійного зростання. Це ускладнює формування активної життєвої позиції та знижує потенціал до особистісного розвитку.

У контексті вимушеної міграції, викликаній повномасштабною війною в Україні, мільйони громадян опинилися в умовах, що вимагають глибокої ресоціалізації:

- адаптації до нової мови, правової системи, трудової етики;
- зміни професійної ідентичності або втрати звичного соціального статусу;
- побудови нових форм міжособистісної комунікації у полікультурному середовищі.

Ці обставини створюють запит на цілеспрямовану підтримку процесів ресоціалізації з боку соціальних служб, які мають забезпечити:

- інституційну, психологічну та культурну підтримку особистості;
- створення програм міжкультурної адаптації;
- розвиток особистісних ресурсів (рефлексії, самооцінки, гнучкості) в нових умовах.

Таким чином, ресоціалізація в умовах війни та еміграції – це не лише соціологічна категорія, а життєво важливий процес, що дозволяє людині відновити свою цілісність, віднайти

сенси, функціональність і здатність взаємодіяти в новому соціальному просторі.

Ресоціалізація мігрантів є різновидом повторної соціалізації, яка відбувається внаслідок входження особистості до нового соціального, культурного та нормативного середовища. Міграція – це не лише фізичне переміщення до іншої країни, але й глибокий соціальний перелом, що супроводжується розривом із звичним способом життя, нормами, соціальними зв'язками та системою цінностей. У процесі адаптації доросла людина-мігрант змушена засвоювати норми та правила взаємодії, які для місцевих жителів є природними й знайомими з дитинства – від елементарних форм спілкування до складних моделей поведінки у трудовій, правовій, культурній та побутовій сферах.

У контексті цієї адаптації перед мігрантом постають два ключові виклики. Перший – це необхідність усвідомити власне ставлення до рідної культури: чи зберігати її як цінність, чи адаптуватися через її часткову трансформацію.

Другий – питання взаємодії з новим соціальним середовищем: чи прагнути до інтеграції та культурного обміну з місцевим населенням, чи, навпаки, зосередитися на замкненому етнокультурному середовищі та мінімізувати зовнішні контакти.

Ці два аспекти суттєво впливають на характер, тривалість і результативність ресоціалізації. Водночас успішність цього процесу залежить не лише від особистісних рис та внутрішніх ресурсів самого мігранта (мотивації, гнучкості, емоційної стабільності), але й від готовності приймаючого суспільства до інтеграції новоприбулих: наявності соціальної підтримки, доступу до базових послуг, антидискримінаційної політики та міжкультурного діалогу.

В умовах воєнної міграції з України ці процеси набули масового характеру. З одного боку, українці активно включаються у соціально-культурне середовище країн ЄС, демонструючи високий рівень адаптивності. З іншого боку, брак ресурсів, емоційне вигорання, мовні бар'єри та почуття втрати «соціального дому» можуть гальмувати ресоціалізаційні процеси.

У цьому контексті фахівці соціальної роботи мають виконувати ключову функцію:

- супроводу мігрантів у формуванні нових соціальних зв'язків;

- підтримки в осмисленні культурної ідентичності;
- посередництва між особистістю і новим середовищем;
- створення умов для безпечної та гідної інтеграції в нову соціальну реальність.

Проблеми ресоціалізації набувають особливої гостроти серед тих мігрантів, які суттєво відрізняються від приймаючого суспільства за етнічними, мовними, релігійними чи культурними ознаками. У таких випадках нерідко спостерігається структурна сегрегація на ринку праці – коли мігранти переважно зайняті у фізично важких, низькооплачуваних галузях, у той час як місцеве населення охоплює більш престижні та безпечні сектори. Така ситуація сприяє зростанню соціальної дистанції, виникненню стійких упереджень, ксенофобських установок і, як наслідок, формуванню замкнених етнічних спільнот, які тяжіють до збереження власних звичаїв, цінностей та моделей поведінки, сформованих у процесі первинної соціалізації.

У подібних умовах процес ресоціалізації зазвичай носить поверхневий або фрагментарний характер, а іноді може бути повністю заблокований – через недовіру до домінуючої культури, відчуття ізоляції або соціального виключення. Це особливо актуально для мігрантів, які зазнають подвійної дискримінації – як за національною, так і соціальною ознакою.

Суттєвим чинником, що впливає на характер ресоціалізації, є особистісна ідентифікація – те, як сам мігрант сприймає себе в новому соціальному середовищі та яку модель поведінки обирає в системі «свої – чужі». У цьому контексті важливо звернутися до моделі стратегій акультурації Джона Беррі, яка окреслює чотири основні типи поведінкових стратегій мігрантів (Berry, 1997).

- Асиміляція – повне прийняття норм, цінностей, мови та стилю життя приймаючого суспільства із втратою власної етнічної ідентичності.
- Сепарація – збереження рідної культури та уникнення контактів з місцевим населенням, навіть за умов проживання в одному соціумі.
- Сегрегація – нав'язування домінуючою групою власних норм, цінностей і практик без прийняття культури мігрантів, що створює напруження, ізоляцію та конфлікти.

- Інтеграція – двосторонній процес, за якого мігрант зберігає власну ідентичність, одночасно активно взаємодіючи з домінуючою культурою, що є найсприятливішою умовою для успішної ресоціалізації.

- Маргіналізація – стан, за якого особа втрачає зв'язок як зі своєю культурою, так і з культурою приймаючого суспільства, що призводить до соціальної ізоляції та психологічної дезадаптації.

У випадку українських вимушених мігрантів, які прибули до країн Європи у зв'язку з війною, часто спостерігається одночасна дія кількох моделей, що змінюються залежно від умов перебування, рівня підтримки, особистих ресурсів і ставлення місцевого населення. Це створює виклики для фахівців соціальної роботи, які повинні:

- виявляти індивідуальні потреби в адаптації;
- запобігати процесам маргіналізації та ізоляції;
- формувати програми підтримки інтеграції без втрати етнічної ідентичності.

Саме інтеграційна модель, що ґрунтується на повазі до культурного розмаїття й активному соціальному діалозі, має найбільший потенціал для успішної ресоціалізації особистості в умовах міграції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ресоціалізація вимушених мігрантів є багаторівневим процесом, що охоплює відмову від неактуальних соціальних ролей, засвоєння нових норм і цінностей, реконструкцію ідентичності та відновлення соціальних зв'язків у приймаючому середовищі. У контексті війни цей процес набуває масового характеру, охоплюючи як зовнішніх мігрантів, так і внутрішньо переміщених осіб. Ключовим чинником успішної ресоціалізації виступають особистісні ресурси, зокрема мотиваційна стійкість, емоційна саморегуляція, гнучкість, соціальна компетентність і здатність до рефлексії, які полегшують адаптацію та знижують ризики маргіналізації. Ідентичність та акультурація мають розглядатися як двосторонній процес, що ґрунтується на взаємній відкритості культур. Інтеграційна стратегія (за J. Berry) є найбільш сприятливою для довгострокового благополуччя, оскільки поєднує збереження української культурної самобутності з активною участю у суспільному житті країни перебування.

Психосоціальні наслідки війни – травматичний досвід, депресивні й тривожні стани, горювання та виснаження – істотно ускладнюють процес ресоціалізації, тому інтеграція доказових психосоціальних інтервенцій у систему соціальних послуг є невідкладною. Водночас структурні бар'єри – обмежений доступ до житла, освіти, медицини та ринку праці – формують вторинну вразливість мігрантів, посилюючи ризик нелегальної зайнятості. Необхідними стають програми нострифікації, мовної підготовки, кар'єрного консультування, правової допомоги та превенції трудової експлуатації.

Фахівці соціальної роботи відіграють провідну роль у підтримці процесів ресоціалізації, виконуючи функцію посередництва між особистістю, громадою та інституціями. Поєднання індивідуального кейс-менеджменту з розвитком місцевих ресурсів і міжсекторальною взаємодією забезпечує сталі результати соціальної інтеграції. Успішність ресоціаліза-

ції значною мірою залежить також від рівня міжкультурної компетентності, що має стати обов'язковим компонентом підготовки мігрантів і фахівців соціальної сфери.

Важливою складовою державної та міжнародної політики є створення цілісного «соціального маршруту» мігранта – від первинного прийому до працевлаштування та участі в житті громади, а також розробка програм реінтеграції для тих, хто повертається до України. Розвиток цифрових і дистанційних форматів соціальної підтримки, зокрема онлайн-консультування, платформ визнання навичок і VR-тренінгів, може підвищити ефективність ресоціалізаційних заходів.

Отже, ресоціалізація вимушених мігрантів у сучасних умовах – це не лише гуманітарне завдання, а стратегічний напрям соціальної політики, що потребує системності, міждержавної координації та науково обґрунтованої підтримки особистісних ресурсів як основи соціальної інтеграції й сталого розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блинова О. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи та проблеми вивчення феномену акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Т. 3, № 1. С. 111–117. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/676>.
2. Галицька М., Гришук Ю. Соціально-психологічна підтримка українських біженців у Великобританії. *Безперервна професійна освіта: теорія та практика*. 2024. Вип. 81, № 4. С. 88–97. DOI: 10.28925/2412-0774.2024.4.7.
3. Калініна С. П., Ланська С. П., Подунай В. В. Аналіз міграційної політики держав: орієнтири для України. Київ: [б. в.], 2024. 157 с.
4. Камбур А. В. Відтворення життєвого простору особистості за допомогою ресоціалізації. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2018. № 13. С. 129–134. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/13396>.
5. Неговська Ю. М., Белень М. В., Грицишена З. О. Міграційні процеси в Україні: виклики, економічні наслідки та шляхи реагування. *Публічне управління та адміністрування*. 2025. № 1 (зошит 3). С. 296–305. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/03/3.25._topic_Yulia-Negovska-Milan-Belen-Zor%D1%96ana-Hrytsyshena-296-305.pdf.
6. Пильшуліна І., Центр Разумкова. *Трудові ресурси для повоєнного відновлення України*. Київ: Центр Разумкова, 2024. 46 с., іл. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/10/16/2024-Pyshchulina-TRUDJVI-RESURS-UKR-SAIT.pdf>.
7. Плющ В. А. Соціологічні моделі соціокультурної адаптації сучасних мігрантів в іншокультурному середовищі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. Вип. 27. С. 103–114.
8. Andrushko Y., et al. Exploring Resilience and Its Determinants in the Forced Migration of Ukrainian Citizens: A Psychological Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2024. Vol. 21, No. 11. Article 1409. URL: <https://www.mdpi.com/1660-4601/21/11/1409>.
9. Berry J. W. Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*. 1997. Vol. 46, No. 1. P. 5–68.
10. Yefimova A. Adaptation of Ukrainians to Forced Migration: A Study of Psychosocial Models and Factors. *Amazonia Investiga*. 2024. URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2857>.

REFERENCES:

1. Blynova, O. Ye. (2016). Sotsialno-psykholohichna adaptatsiia vymushenykh mihrantiv: pidkhody ta problemy vyvchennia fenomena akulturatsii [Social and psychological adaptation of forced migrants: approaches and problems of studying the phenomenon of acculturation]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological Sciences*, 3(1), 111–117. Retrieved from <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/676> [in Ukrainian].
2. Halytska, M., & Hryshchuk, Yu. (2024). Sotsialno-psykholohichna pidtrymka ukraïnskykh bizhentsiv u Velykobrytanii [Socio-psychological support of Ukrainian refugees in the United Kingdom]. *Bezperervna profesiina osvita: teoriia ta praktyka – Continuous Professional Education: Theory and Practice*, 81(4), 88–97. <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2024.4.7> [in Ukrainian].
3. Kalinina, S. P., Lanska, S. P., & Podunai, V. V. (2024). Analiz mihratsiinoi polityky derzhav: oriientyry dlia Ukrainy [Analysis of the migration policy of states: Guidelines for Ukraine]. Kyiv: [s. n.]. [in Ukrainian].
4. Kambur, A. V. (2018). Vidtvorennia zhyttievoho prostoru osobystosti za dopomohoiu resotsializatsii [Reproduction of the life space of personality through resocialization]. *Visnyk Natsionalnoho aviatyinoho universytetu. Serii: Pedagogika. Psykholohiia – Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy. Psychology*, 13, 129–134. Retrieved from <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/13396> [in Ukrainian].
5. Nehovska, Yu. M., Belen, M. V., & Hrytsyshena, Z. O. (2025). Mihratsiini protsesy v Ukraini: vyklyky, ekonomichni naslidky ta shliakhy reahuvannia [Migration processes in Ukraine: Challenges, economic consequences, and ways of response]. *Publichne upravlinnia ta administruvannia – Public Administration and Governance*, 1(3), 296–305. Retrieved from https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/03/3.25._topic_Yulia-Negovska-Milan-Belen-Zor%D1%96ana-Hrytsyshena-296-305.pdf [in Ukrainian].
6. Pyshchulina, I., & Razumkov Centre. (2024). Trudovi resursy dlia povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Labour resources for Ukraine's post-war recovery]. Kyiv: Razumkov Centre. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/images/2024/10/16/2024-Pyshchulina-TRUDJVI-RESURS-UKR-SAIT.pdf> [in Ukrainian].
7. Pliushch, V. A. (2020). Sotsiolohichni modeli sotsiokulturnoi adaptatsii suchasnykh mihrantiv v inshokulturnomu seredovyshchi [Sociological models of socio-cultural adaptation of modern migrants in a cross-cultural environment]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Current Problems of Philosophy and Sociology*, 27, 103–114. [in Ukrainian].
8. Andrushko, Y., et al. (2024). Exploring resilience and its determinants in the forced migration of Ukrainian citizens: A psychological perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(11), Article 1409. Retrieved from <https://www.mdpi.com/1660-4601/21/11/1409>.
9. Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5–68.
10. Yefimova, A. (2024). Adaptatsiia ukraïntsiv do vymushenoï mihratsii: doslidzhennia psykhosotsialnykh modelei ta faktoriv [Adaptation of Ukrainians to forced migration: A study of psychosocial models and factors]. *Amazonia Investiga*, 12(63). Retrieved from <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2857> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 31.10.2025

Дата прийняття статті: 12.11.2025

Опубліковано: 12.12.2025